

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/4, p. 565-584

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11390>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 27.01.2017 ✓ Accepted/Kabul: 12.03.2017
✍ Referees/Hakemler: Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE – Yrd. Doç. Dr.
Ramazan ÖZBEK

This article was checked by iThenticate.

AHİLİK DEĞERLERİ ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Rüştü YEŞİL** - Mustafa ASLANDEREN***

ÖZET

Ahilik, Müslüman Türk kültüründe hayat bulmuş, yüzyıllar boyu sosyal ve mesleki yaşamı önemli ölçüde etkilemiş bir değerler sistemini içermektedir. Bu çalışmanın amacı, esnaf ve sanatkârların Ahilik değerlerine sahiplik düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek bir ölçek geliştirmektir. Araştırmanın çalışma evrenini, Kırşehir il merkezinde bulunan müşteriler oluşturmaktadır. Örneklem ise, 280'i kız, 527'si erkek olmak üzere toplam 807 müşteriden oluşmaktadır. Ölçek geliştirme sürecinde ilk olarak, alanyazın taraması ve uzman görüşlerine dayanarak madde listesi oluşturulmuştur. Madde listesi, dilbilimcilerin de denetiminden geçirilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Toplanan veriler üzerinde ölçeğin geçerlik özelliği, açımlayıcı faktör analizi ve madde-toplam korelasyonu analizi ile incelenmiştir. Bu çerçevede KMO değeri ve Bartlett testleri ile Varimax dik döndürme tekniği kullanılmıştır. Faktör yükü 0,45'den düşük olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte kalan maddeler genel varyansın %68,438'ini açıklamaktadır. Bunların yanı sıra, farklı 260 denek görüşleri üzerinden de doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik özelliği ise iç tutarlılık ve kararlılık testi ile analiz edilmiştir. Ölçeğin Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0,933'dür. Çalışma sonunda Ahilik Değerleri Ölçeği'nin, 4 faktör altında toplanmış 32 maddeyi kapsayan 5'li likert tipi geçerli ve güvenilir bir ölçek oluşu belirlenmiştir. İçeriklerinden dolayı faktörlere; “Mesleki Standart Faktörü” (10 madde), “İnsanlarla İlişkiler Faktörü” (9 madde), “Mesleki Gelişim/Eğitim Faktörü” (7 madde) ve “Zafiyet Faktörü” (6 madde) adları verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, değer, esnaf ve sanatkâr, ölçek geliştirme.

* Bu çalışma yüksek lisans tezinden üretilmiş olup 31 Mayıs-3 Haziran 2016 tarihinde Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesinde düzenlenen, 3. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde sunulan sözlü bildirin genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

** Doç. Dr. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, El-mek: ryesil40@gmail.com

*** Eğitim Bilimleri Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, El-mek: mstfaslanderan@hotmail.com

VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF THE AHI-ORDER MORALS SCALE

ABSTRACT

Ahi-Order involves morals system which spring to life in Muslim Turk's culture, significantly influenced social and professional life along centuries. The aim of this study is to develop a usable scale on tradesmen's and craftsmen's ownership levels of Ahi-Order morals. Target population of the study is customers that are located in the city center of Kirsehir. The sample is constituted of totally 807 customers of which 280 are female and 527 are male. In scale developing process, firstly literature has been reviewed and the list of items is constituted based on expert opinions. The list of items is also checked by the linguistics and made ready for implementation. Validity of the scale on collected datum has been examined by exploratory factor analysis and item-total correlation techniques. Within this scope, KMO value, Bartlett tests and Varimax rotation techniques are used. The items with a factor load lower than 0.45 have been removed from the scale. The items on the scale left behind, explains 68,438% of the general variance. Besides, confirmatory factor analysis has been also applied on 260 different subjects' opinions. The reliability of the scale has been analyzed by internal consistency and stability tests. The Cronbach's alpha reliability factor of the scale is 0.933. At the end of the study, it has been determined that the Ahi-Order Morals Scale is a valid and reliable five point likert scale that involves 32 items under 4 factors. Factors due to their content are named as "Professional Standard Factor" (10 items), "Human Relations Factor" (9 items), "Professional Development / Educational Factor" (7 items) and "Vulnerability Factor" (6 items).

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Morals and morals production are special to humans. Every individual and every single society that is consisted of individuals have certain morals. Morals are counted as characteristics that both make societies close to each other and make them separate. (Yesil and Aydin, 2007; Aktepe, 2014). According to Gungor (2000), morals are goals in life. A moral can be defined as reflecting the viewpoint of a person about an entity or an incident, depending on adoption and a production of learning, a totality of psychological, social, ethical and aesthetic faith and opinions that have power of guiding behaviors. (Dogan, 1996; Öncül, 2000; Cevizci, 1997; Çelik, Esmer and Yılmaz, 2016). The peace and happiness of a society are largely related with the harmony of individuals' morals and the working principles of social mechanisms. Within the historical process, Ahi-Order can be shown as an example that has realized this harmony.

The main philosophy of the Ahi-Order is to create a system from production to consumption and vocational education to human relations. (Koksal, 2006; Bayraktar, 2006). From this point, it can be said that Ahi-

Turkish Studies

Order involves a morals system that covers almost every fields of life. Thus, Ahi-Order culture lies behind most of the taught morals and principles in today's vocational education. (Ceylan, 2012; Marsap, 2005; Erdem, 2005; Kolbasi, 2005; Dogan, 2005; Guzel, 2005). However, according to Tasdelen (2012), it is unfortunately a problem that these morals can't be sustained in an institutional type.

When the studies on Ahi-Order are examined, generally, it seems that those studies are limited to basic principles of Ahi-Order, its educational system and its financial and social functions. On these studies, it is seen that even they have tried to specify Ahi-Order morals, these morals couldn't have been specified systematically. Unfortunately, there isn't any Ahi-Order Morals Scale in literature that has been tested in terms of validity and reliability to use on evaluating tradesmen and craftsmen.

In this study, the main aim is to develop a valid and reliable scaling tool for defining the levels of tradesmen and craftsmen in terms of possessing Ahi-order values. The aim of developing this scale is to both determine deficient and wrong aspects of today's tradesmen and craftsmen in terms of their social and professional lives and to contribute scientific datum for defining the scope of educational studies about being more active individuals in their social and professional lives.

Methodology

The target population of the study is consisted of the clients in Kirsehir city center. The sample is consisted of 807 clients that are designated with random sampling from the target population.

In the process of developing the Ahi-Order Morals Scale, firstly a repository has been constituted with 45 items depending on the literature and the thoughts tradesmen and craftsmen. Every item has written with options as (0) "Absolutely disagree", (1) "Disagree", (2) "Partially agree", (3) "Agree" and (4) "Absolutely agree". Draft scale has been examined by two linguists and two pedagogues and then the recommended corrections are applied. Then, the scale has been implemented to 807 people and datum have been collected. The datum have been uploaded to SPSS 15.0 software in order to make validity and reliability analysis.

On the collected datum, some analyses have been applied. For validity analyses, construct validity and item discrimination analyses have been applied. For construct validity, exploratory and confirmatory factor analyses have been used. For item discrimination, item-total correlation has been examined. For the scale's reliability level, internal consistency and determination measurement tests have been applied.

Findings and Discussion

To specify the construct validity of the scale, firstly KMO and Bartlett analyses have been applied. The KMO value is 0,957 and Bartlett test value is $p=7001,485$ ($p<0,001$), $df=496$. The items of the scale explain %68,438 of the general variance. Situation of the scale's splitting into factors has been examined by principle component analysis (Buyukozturk, 2012; Eroglu, 2008; Gorsuch, 1983; Sarisan Tungac ve Alici, 2016). Then, factor loads have been examined by Varimax rotation

Turkish Studies

technique (Hovardaoglu, 2000; Yesil, 2010). As Buyukozturk (2012) has mentioned about scale development studies, the items that have less than 0,45 factor load have been eliminated and on the left behind 32 items, item-total correlations have been calculated. Factor loads of the items are between 0,461–0,801. Every single item's item-total correlations are designated as meaningful and positive ($p < ,001$).

To examine the accuracy of the four-dimensional construction according to the results of exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis has been applied on the datum collected from 260 different clients. As a result of confirmatory factor analysis, chi square (χ^2) value that differs to sample size is 893,69 and the degree of freedom (df) is 458. χ^2/df is 1,95. It can be said that this value means perfect harmony (Kline, 2005; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Raykov ve Marcoulides, 2006). Besides, for the construct conformity, RMSEA, SRMR, GFI, AGFI, CFI and NFI values have been taken in consideration (Sarisan Tungac and Alici, 2016; Balci Celik, Vural Batik ve Özcan, 2016; Brown, 2006; Byrne, 2010). At the end of the analyses, harmony indexes are recognized as acceptable.

To define the reliability of the scale, stable measurement ability with the levels of internal consistency feature has been tested. The scale's internal consistency factor that has been defined by Cronbach's alpha is 0,933. The scale's ability of stable measurements has been calculated by defining the correlation between two implementations that have been performed every other five weeks and all of the values have been seen as meaningful and positive ($p < ,001$).

Conclusion and Suggestions

"Ahi-Order Morals Scale" is a valid and reliable five point likert scale that involves 32 items under 4 factors. The scale has been developed to be used in defining the tradesmen's and craftsmen's owning levels of Ahi-Order morals with the viewpoint of clients. While surveying, arithmetic means and total points can be used. While scoring with arithmetic mean, between 0,00 and 0,80 should be defined as "too bad", between 0,81 and 1,60 should be defined as "bad", between 1,61 and 2,40 should be defined as "average", between 2,41 and 3,20 should be defined as "good" and between 3,21 and 4,00 should be defined as "very good". When desired to make use of total points, between 0,00 and 25,6 should be defined as "too bad", between 25,7 and 51,2 should be defined as "bad", between 51,3 and 76,8 should be defined as "average", between 76,9 and 102,4 should be defined as "good" and between 102,5 and 128,0 should be defined as "very good". But when using total points, the items that are included in vulnerability factor (27-32) have to be reversed in data input because they have negative meanings.

It can be said that in terms of defining the educational needs of tradesmen and craftsmen, educational planning towards them or rewarding them, scoring obtained through Ahi-Order Morals Scale can be offered to be used as a reference scale.

Keywords: Ahism, Value, Tradesmen and Craftsman, Scale Development.

Turkish Studies

Giriş

Değerler ve değer üretimi, insana özgü özelliklerdir. Her birey ya da toplumun mutlaka belirli değerleri bulunmaktadır. Güngör'e (2000) göre değerler hayatın gayeleridir. Değerler, bireylerin ilişkilerindeki ölçütleri belirlerken, önemseydiği durumların, hedeflerinin ve sosyal ilişkilerinin değerlendirilmesi sonucunda oluşturdukları tutum ve davranışları kapsar (Aktepe, 2014). Değer, insanın herhangi bir varlık ya da olaya bakış açısını ve verdiği önemi yansıtan; öğrenme ürünü ve benimseme esasına dayalı olan; davranışlara yön verme gücüne sahip psikolojik, sosyal, ahlaki ve estetik boyutlu bir inanç ve kanaatler bütünü olarak tanımlanabilir (Doğan 1996; Öncül 2000; Cevizci 1997; Çelik, Esmer ve Yılmaz, 2016). Değerler, birey ya da toplumları hem birbirine bağlayan hem de birini diğerinden ayıran özelliklerdir (Yeşil ve Aydın, 2007). Toplumun huzur ve mutluluğu, büyük ölçüde, bireylerin sahip oldukları değerler ile toplumsal mekanizmaların işleyiş prensipleri arasında uyumun olması ile ilişkilidir.

Ahilik, tarihsel süreç içerisinde bu uyumu gerçekleştirdiği yaşanarak tespit edilmiş değer sistemlerinden biridir. Ahilik, özellikle 13. yüzyıldan itibaren yaklaşık altı yüz yıl boyunca sosyal, kültürel, siyasi, dini ve ekonomik yaşamın düzenlenmesinde Anadolu'da etkin olmuş teşkilatın ve teşkilatlanma felsefesinin adıdır (Ceylan, 2012; Çağatay, 2002; Demir, 1998).

Ahilik sisteminin temel felsefesi; üretimden tüketime, mesleki eğitimden insan ilişkilerine kadar geniş bir alanda düzen oluşturma odaklıdır (Köksal 2006; Bayraktar 2006). Bu temel felsefesinden hareketle Ahiliğin; bir değerler sistemi; toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yönünü biçimlendirmeye yönelmiş bir yaşam sistemi; özgün bir değerler manzumesi ve kapsamlı eğitim süreçleri olduğu söylenebilir.

Ahilik, dini, siyasi ve sosyal sistem özelliği taşımaktadır. Ahilik sisteminin amacı; zenginle fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, halk ile devlet arasında iyi ve sağlam ilişkiler kurarak "sosyal adaleti" gerçekleştirmektir. Öztürk'e (1995) göre, yerleşik hayata geçiş ile birlikte ortaya çıkan sorunları çözmek, çatışma içerisinde olan grupları uzlaştırmak, yerleşik hayata uygun değerler koymak, toplumun huzur ve refahını sağlamak, Ahilik sisteminin en temel amacıdır.

Ahilik sisteminin sosyo-ekonomik düzeni sağlama çabası, onun "ahlak" anlayışı üzerine temellenmektedir. Her biri başlı başına bir saha olmakla beraber Ahilik, ahlâkî değerleri ön planda tutmuş ve çalışmayı, ibadeti, dürüstlüğü bir bütün olarak ele almıştır (Bayram, 2011; Demir, 1998). Bununla birlikte günümüz meslek eğitiminde verilen değerler ve ilkelerinin birçoğunun temelinde, Ahilik kültürünün yattığı sıklıkla belirtilmektedir (Ceylan 2012; Marşap 2005; Erdem 2005; Kolbaşı 2005; Doğan 2005; Güzel 2005). Günümüz ekonomik tabanlı kurumların iş ve meslek hukukundan farklı olarak Ahilik sisteminde, bugünün şartlarına göre daha çok dayanışmayı ön planda tutan bir ilişki tarzı mevcuttur. Ahilikteki bu dayanışma; işte kalite, çalışanlar arasında dayanışma, mesleki ve ailevi bir ilişki biçimini beraberinde getirmiştir. Böylelikle, toplumun bütün kesimlerini içine alan, her kesimi kaynaştıran güçlü bir iktisadi örgütlenmeyi ve özgün bir sivil hareketi kapsadığı söylenebilir. Taşdelen'e (2012) göre bu değerlerin kurumsallaştırılarak yaşatılmayışı, birçok araştırmada dile getirilen problematik bir durum olarak dile getirilmektedir.

Bu problematik duruma; Ahilik üzerine yapılan çalışmaların tamamına yakınının nitel araştırma türünde doküman analizine dayalı teorik araştırmalardan oluşması; buna karşılık Ahilik değerlerinin toplumun farklı kesimlerinde nasıl hayata geçirildiği ya da birey ya da grupların Ahilik değerlerine sahiplik düzeylerinin tespitine dönük çalışmaların olmaması; bu çerçevede Ahilik değerleri odaklı bireysel, toplumsal ve kurumsal çalışmalara yeterince yer verilmemesi gibi etkenlerin neden olduğu söylenebilir. Bu durum, alanyazın açısından bir eksiklik olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle bu çalışmanın, alanyazındaki bu eksikliğin giderilmesine önemli katkılar sunabilecek bir çalışma olduğu söylenebilir.

Günümüz esnaf ve sanatkârlarının Ahilik değerlerini yaşama geçirme düzeylerinin belirlenmesi için bir Ahilik Değerleri Ölçeği (ADÖ) geliştirmek, bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu çalışma ile, günümüz esnaf ve sanatkârlarının Ahilik değerleri çerçevesinde sosyal ve mesleki yaşamındaki durumlarını tespit etmek ve bu tespitler doğrultusunda yapılacak çalışmaların kapsamını belirlemede kullanılacak verilere ulaşmaya katkı sağlayacak bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Kırşehir il merkezinde bulunan müşteriler çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmada, verilerin toplanması için görüşlerine başvurulmuş müşterilerin sayısının çok fazla olması nedeniyle örnekleme yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda, çalışma evreni içerisinde tesadüfî örnekleme yoluyla belirlenen 807 müşteri, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken; eğitim durumu, cinsiyet, meslek, yaş değişkenlerine göre kapsayıcı bir örneklem alınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan müşterilerin bu değişkenlere göre dağılımı Tablo 1’de özetlenmiştir:

Tablo 1. Örneklem grubun sosyo demografik özelliklerine göre dağılımları

Değişkenler	Altgruplar	f	%	Toplam	
				f	%
Cinsiyet	Kız	280	34,7	807	100
	Erkek	527	65,3		
Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	56	6,9	806	99,8
	Ortaokul mezunu	147	18,2		
	Lise mezunu	314	38,9		
	Üniversite mezunu	289	35,8		
Meslek Türü	Esnaf	120	14,9	807	100
	Sanatkâr	58	7,2		
	Memur	142	17,6		
	İşçi	137	17,0		
	Ev hanımı	43	5,3		
	Öğrenci	282	34,9		
	İşsiz	25	3,1		
Yaş	25 ve altı	393	48,7	775	96,1
	26-40 yaş	266	33,0		
	41-55 yaş	100	12,4		
	56 ve üzeri	16	2,0		

Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Ölçek geliştirme sürecinde ilk olarak, Ahilik sistemi üzerine yapılmış alanyazın incelemesi yapılmıştır. İkinci olarak ise, müşteri konumunda bulunan 50 kişiye Kırşehir’deki esnaf ve sanatkârların Ahilik değerleri açısından değerlendirilmesini içeren 4 açık uçlu sorudan oluşan değerlendirme formu uygulanmıştır. Her iki kaynaktan elde edilen bilgilerden yola çıkılarak, Ahilik değerleri açısından esnaf ve sanatkârların değerlendirilmesinde kullanılacak toplam 57 maddeden

oluşan ölçütler listesi (madde havuzu) oluşturulmuştur. Daha sonra maddelerin karşısına; (0) “Kesinlikle katılmıyorum”, (1) “Katılmıyorum”, (2) “Kısmen katılıyorum”, (3) “Katılıyorum”, (4) “Kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yerleştirilmiştir.

Oluşturulan ölçek formu; kapsam, ifade ve anlatım, imla ve noktalama hataları yönünden ölçme değerlendirme, eğitimbilim (değer eğitimi alanında çalışmaları bulunan) ve alan (Ahilik felsefesi ve tarihi alanında çalışmaları bulunan) uzmanı olan 3 bilim insanı ile 2 dilbilim uzmanına incelenmiştir. İçerik çakışması belirlenen maddeler ve anlatım yanlışları üzerinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra 45 maddelik taslak ölçeğe ulaşılmıştır.

Ölçek formu, çalışma grubunda tanımlanan gruba uygulanmıştır. Toplanan veriler üzerinde SPSS 15.00 programı yardımıyla geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır.

Ölçekle toplanan veriler üzerinde geçerlik analizleri için (1) yapı geçerliği ve (2) madde ayırt edicilik gücü analizleri yapılmıştır. Yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi teknikleri kullanılmıştır. Madde ayırt ediciliği analizi için ise madde-toplam korelasyonu incelemesi yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik düzeyi ise (1) iç tutarlılık ve (2) kararlık ölçüm testleri ile incelenmiştir.

Ahilik Değerleri Ölçeği'nin (ADÖ) geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

Bulgular Ve Yorum

Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Bulgular

ADÖ'nün geçerlik özelliğinin analiz edilmesi için (1) açımlayıcı faktör analizi (AFA), (2) doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve (2) madde ayırt ediciliği (madde-toplam korelasyonu) incelemeleri yapılmıştır.

Yapı Geçerliği

Açımlayıcı faktör analizi bulguları: Ölçeğin geçerlik analizi çerçevesinde yapılacak faktör analizine veri setinin uygunluğunu test etmek üzere öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı; değişkenler arasındaki ilişki durumunu belirlemek üzere ise Barlett küresellik testi uygulanmıştır. Veri setinin faktör analizine uygun olması için KMO katsayısının 0.60'dan yüksek olması; faktör yüklerinin ise 0,30'dan yüksek olması yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2012; Eroğlu, 2008; Gorsuch, 1983; Sarışan Tungaç ve Alıcı, 2016). Bunun yanı sıra Büyüköztürk (2012), ölçek geliştirme çalışmaları için faktör yükü 0,45'den yüksek olan maddelerin daha uygun olacağını belirtmektedir.

Analizler sonunda ADÖ'nün KMO değeri 0,957; Barlett testi değeri ise $p=7001,485$ ($p<0,001$), $df = 496$; maddelerin faktör yüklerinin ise 0,461–0,801 arasında değerler aldığı gözlenmiştir.

İkinci olarak, ADÖ taslağında yer alan 45 maddenin kendi içerisinde aynı yapıyı ölçüp ölçmediğini, veri toplama aracının tek faktör ya da çok faktörlü olup olmadığını belirlemek amacıyla Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis/PCA) tekniği kullanılmıştır. PCA, sık kullanılan faktörleştirme yöntemlerinden biri olup ölçeklerin tek boyutlu olup olmadığının anlaşılmasını sağlamaktadır (Hovardaoğlu, 2000; Yeşil, 2010). Daha sonra, ölçeğin birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışıp ayrışmadığını görebilmek için de Varimax dik döndürme tekniği uygulanarak faktör yükleri incelenmiştir.

Faktör analizinde aynı yapıyı ölçen maddeler çıkartılırken, yük değerleri yüksek olan maddelerin alınmasına dikkat edilmiştir. Faktör yük değeri, maddelerin faktörle olan ilişkisini

açıklayan bir katsayıdır (Büyüköztürk, 2012; Eroğlu, 2008). Faktör analizinde kullanılan PCA ve Varimax Dik Döndürme tekniği uygulaması sonucunda, faktör yükleri 0,45'in altında olan maddeler ve farklı faktörlere yükleri birbirine yakın dağılarak binişiklik gösteren maddeler veri setinden çıkarılarak Varimax uygulaması yinelenmiştir.

Sonuç olarak, uygulanan bu teknikler aracılığıyla 13 madde çıkarılıp, 4 faktör altında toplam 32 maddeyi kapsayan ADÖ ortaya çıkarılmıştır. Maddelerin içerikleri, yapılan çalışmalar ve literatürdeki benzer araştırmalar göz önüne alınarak her bir faktöre uygun isimler verilmiştir. Bu isimler ve kapsamındaki madde sayıları şu şekildedir; Mesleki Standart Faktörü (MSF) (10 madde), İnsanlarla İlişkiler Faktörü (İİF) (9 madde), Mesleki Gelişim-Eğitim Faktörü (MG/EF) (7 Madde) ve Zafiyet Faktörü (ZF) (6 madde).

Ölçekte yer alan maddeler, genel varyansın % 68,438'ini açıklamaktadır. Davranış bilimleri açısından açıklanan varyans miktarının %40 olması yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2012; Eroğlu, 2008; Hovardaoğlu, 2000). Ölçek aracılığıyla toplanan veriler üzerinde yapılan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktörlere göre maddelerin faktör yüklerine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2. Ölçeğin Faktörlere Göre Yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	M.No	Maddeler	F1	F2	F3	F4
F1: Mesleki Standart Faktörü	1	Hilesiz ve kaliteli mal üretip, satmaya özen gösterirler.	,759			
	2	Meslekleri ile ilgili kanun ve kurallara uygun davranırlar.	,741			
	3	Yapacakları işi savsaklamazlar, gününde teslim ederler.	,739			
	4	Müşterilerin haklarını korur, haklarını yemezler.	,730			
	5	Rızkını kazandığı mesleğine saygı duyar ve önem verirler.	,709			
	6	Mesleklerini özenerek yaparlar	,680			
	7	Yanlarında çalışanlara karşı sorumluluklarını bilirler ve haklarını gözetirler.	,661			
	8	İnsanları zengin-yoksul, güçlü-zayıf olarak ayırmazlar, eşit davranırlar.	,646			
	9	Müşteri ve komşu esnaflara kin gütmmez, kıskançlık etmezler.	,588			
	10	Vergilerini zamanında ve tam verirler	,574			
MSF'nin Varyansa Katkı Miktarı: %50,427			Özdeğeri: 6,531			
F2: İnsanlarla İlişkiler Faktörü	11	Komşu esnaf ve sanatkârların da kazanç elde etmesini ister, gerekirse müşterileri yönlendirir.		,752		
	12	Diğer esnaf ve sanatkârlarla dayanışma içerisinde çalışırlar.		,749		
	13	Fedakâr insanlardır, mal, emek ve zamanlarından fedakârlık ederler.		,728		
	14	Alışverişleri ile ilgili hata ve kusurları öncelikle kendilerinde ararlar		,699		
	15	Bela ve musibetlere karşı sabırlıdırlar.		,693		
	16	Az kazanca kanaat ederler, çok kazanca şükrederler.		,683		
	17	Müşterileri ve diğer esnaflarla ilgili sırları tutarlar, açığa vurmazlar.		,682		
	18	Kötülük ve kendini bilmezliğe iyilikle karşılık verirler.		,670		
	19	Müşterilere ve diğer komşu esnaflara karşı kötü söz ve hareketlerden sakınırlar.		,618		
İİF'nin Varyansa Katkı Miktarı: %9,112			Özdeğeri: 6,512			
F3: Mesleki Gelişim/Eğitim E _{1,43,44}	20	Meslekleri ile ilgili gelişmeleri medya ve diğer kitle iletişim araçlarından takip ederler.			,772	
	21	Yanlarında çalışan elemanların mesleği öğrenmesi ve eğitilmeleri için düzenlenen kurs, seminer ve sertifika programlarına gönderirler.			,753	
	22	İş güvenliğine önem verirler, gerekli tedbirleri alırlar.			,751	
	23	Ürünlerinde ve çalışma şartlarında hijyene önem verirler.			,697	
	24	Eğitime büyük önem verirler, ihtiyaç sahibi öğrencilere yardımda bulunurlar.			,643	
	25	Yanlarında çalışanların sosyal sigorta primlerini zamanında yerine getirirler.			,623	
	26	Mesleki fuarlara ya da düzenlenen eğitim seminerlerine katılarak mesleklerinde kendilerini geliştirmeye çalışırlar.			,622	
MG/EF'nin Varyansa Katkı Miktarı: %4,595			Özdeğeri: 5,134			
F4: Zafiyet Faktörü	27	Müşteri ve komşu esnaflarla ilgili dedikodu yapar, iftira atarlar.				,801
	28	Mal ve para kazanma konusunda açgözlü davranırlar.				,768
	29	Dünyaya ait şeylerle övünürler, böbürlenirler.				,733
	30	Malını pahalınca satmak için saklarlar				,689
	31	Mal biriktirme hırsı ile hareket eder, sürekli birikim yapmayı amaçlarlar.				,674
	32	Malını överek müşteriye aldatmaya çalışırlar.				,664
ZF'nin Varyansa Katkı Miktarı: %4,305			Özdeğeri: 3,724			

Turkish Studies

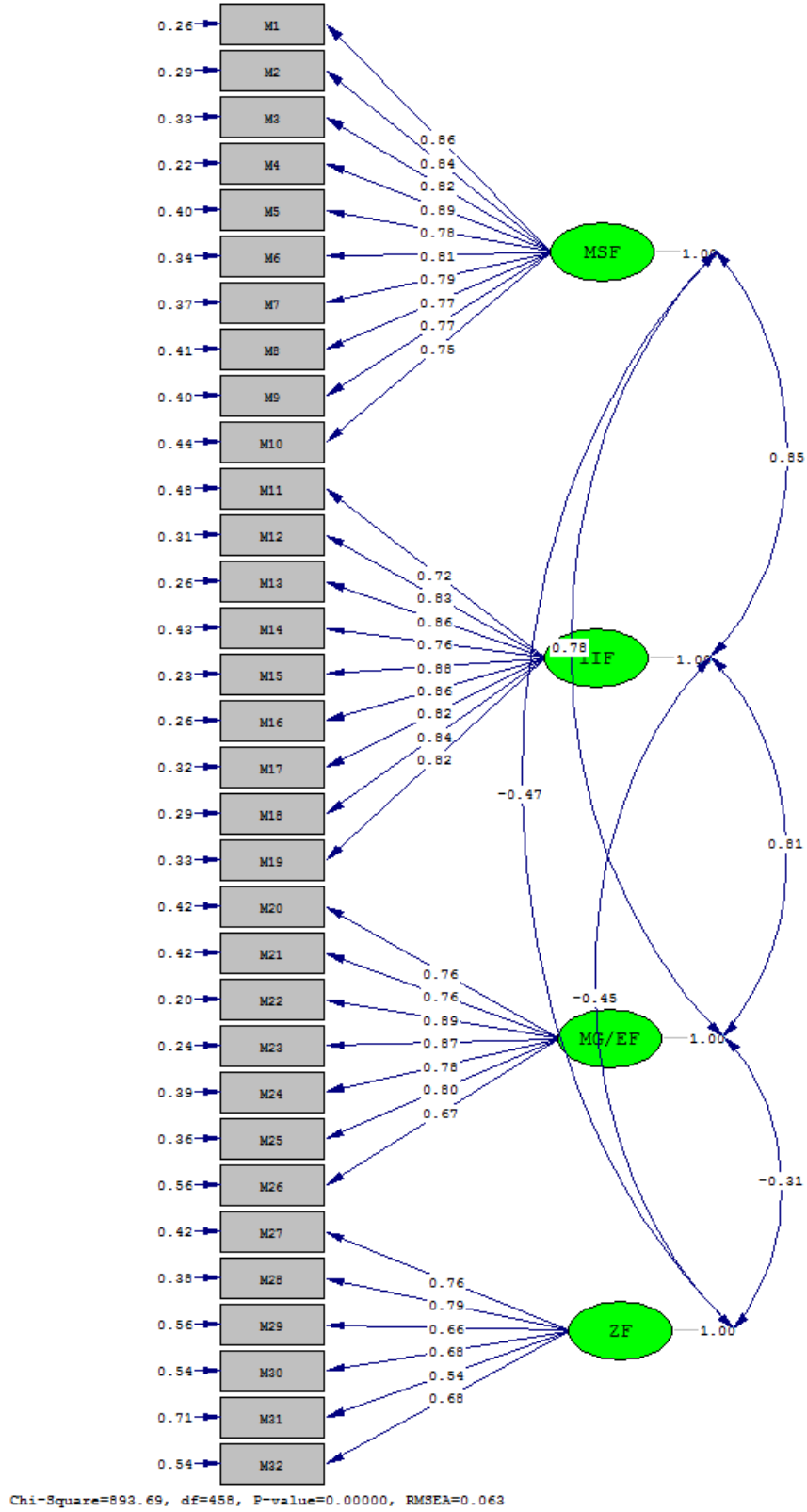
Tablo 2’de görüldüğü gibi MSF, 10 maddeyi içermektedir ve faktör yükleri 0,574 ile 0,759 arasında değişmektedir. Bu faktörün öz değeri 6,531; genel varyansa sağladığı katkı miktarı ise %50,427’dir. İİF 9 maddeyi içermektedir. Maddelerin faktör yükleri 0,618 ile 0,752 arasındadır. Faktörün öz değeri 6,512; genel varyansa sağladığı katkı miktarı ise %9,112’dir. Üçüncü faktör olan MG/EF, 7 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin faktör yükleri 0,622 ile 0,772 arasındadır. Bu faktörün özdeğeri 5,134; genel varyansa katkısı ise %4,595’dir. 6 maddeden oluşan ZF’deki maddelerin faktör yükleri ise 0,664 ile 0,801 arasındadır. ZF’nin özdeğeri 3,724; genel varyansa katkısı ise %4,305 olarak belirlenmiştir. Buna göre ADÖ’nin, madde içerikleri ve yapı geçerliği açısından geçerli ölçek özelliklerini yeterince taşıdığı söylenebilir (Büyüköztürk, 2012; Gorsuch, 1983; Hovardaoğlu, 2000).

Doğrulatoryı faktör analizine (DFA) ilişkin bulgular: Ölçeğin geçerliliğini belirlemek üzere yapılan AFA sonuçlarına göre belirlenen 4 boyutlu yapının doğruluğunu sınamak için DFA’ne başvurulmuştur. DFA, AFA için kullanılan verilerin toplandığı örneklem dışında 260 öğrenciden toplanan veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. DFA’nde örtük değişkenler teorik bir yapıyı temsil ederken gözlenen ölçümler ise bu yapının göstergeleri olarak tasarlanır (Jöreskog ve Sörbom, 1993: 22-23). Buradan hareketle Şekil 2’de görüldüğü üzere AFA ile ortaya konan 4 faktörlü ve 32 gözlenen değişkenli yapının doğru bir şekilde yordanabildiği bir eşitlik modellemesi kurulmuştur.

DFA sonucunda örneklem büyüklüğüne göre değişen Ki Kare (χ^2) değerinin 893,69 serbestlik derecesinin (df) ise 458 olduğu belirlenmiştir. χ^2/df ise 1,95’tir. Bu değer mükemmel uyum anlamına geldiği söylenebilir (Kline, 2005). Bunun yanında yapının uygunluğu için model uygunluk ölçütlerinden RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual), GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index), CFI (Comparative Fit Index) ve NFI (Normed Fit Index) değerleri dikkate alınmıştır (Sarışan Tungaç ve Alıcı, 2016; Balcı Çelik, Vural Batık ve Özcan, 2016). Modelin uygunluğu için 0,080’in altında olması gereken (Brown ve Cudeck, 1993: 144) RMSEA değerinin 0,063; 0,10 değerinin altında olması gereken (Kline, 2005) SRMR değerinin 0,056 olduğu belirlenmiştir. RMSEA ve SRMR değerlerinin sıfır değerini alması ya da sıfıra çok yakın olması modelin mükemmelliğini ortaya koyar (Brown, 2006; Byrne, 2010). Bunun dışında modelin uygun olması durumunda 0,85 ve üzerinde olması gereken (Kline, 2005) GFI değerinin 0,87; AGFI değerinin 0,85 olduğu belirlenmiştir. GFI ve AGFI değerleri modelin uyumu durumunda 0 ve 1 arası bir değer alabilir, 1 değerine daha yakın olmalıdır ve negatif olamazlar (Jöreskog ve Sörbom, 1993; Raykov ve Marcoulides, 2006). 0 ve 1 değerleri arasında 1’e yakın olması gereken NFI (Kline, 2005; Raykov ve Marcoulides, 2006) değerinin 0,97 olduğu; 0 ve 1 arasında yine 1’e yakın olması gereken (Brown, 2006; Raykov ve Marcoulides, 2006; Byrne, 2010) CFI değerinin 0,98 olduğu görülmüştür. Elde edilen verilerden hareketle modelin doğrulandığını görülmektedir.

Şekil 2’de görülebileceği gibi faktör yükleri MSF için ,75 ile ,89; İİF için ,72 ile ,88; MG/EF için ,67 ile ,89 ve ZF için ,54 ile ,79 arasında değişmektedir.

Şekil 2’de görülebileceği gibi faktör yükleri MSF için ,69 ile ,74; İİF için ,70 ile ,84; MG/EF için ,62 ile ,88 ve ZF için ,51 ile ,78 arasında değişmektedir.

Şekil 2. Birinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi Korelasyon Diyagramı (Standartize Edilmiş)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/4

Araştırmada incelenen uyum indekslerine ilişkin mükemmel ve kabul edilebilir uyum ölçütleri ile birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum indeksleri Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Uyum Değerleri İle Doğrulayıcı Faktör Analizi İle Elde Edilen Uyum İndeksi Değerleri

İncelenen Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2/d < 5$	1,95
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	0,063
S-RMR	$0 \leq S-RMR \leq 0,05$	$0,05 \leq S-RMR \leq 0,10$	0,056
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	0,97
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	0,98
GFI	$0,90 \leq GFI \leq 1,00$	$0,85 \leq GFI \leq 0,95$	0,87
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,95$	0,85

Tablo 3’deki bulgulara göre, birinci ve ikinci düzey DFA analizi uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durum Ahilik Değerleri Ölçeğinin (ADÖ) yapı geçerliliğinin doğrulandığı anlamına gelmektedir (Balcı Çelik, Vural Batık ve Özcan, 2016; (Jöreskog ve Sörbom, 1993; Raykov ve Marcoulides, 2006).

Madde-Toplam Korelasyonu Analizi

Bilindiği üzere ölçekte yer alan her bir maddeden elde edilen değerlerle ölçeğin genelinden elde edilen değerler arasındaki ilişki, ölçekteki her bir maddenin, ölçeğin genel amacına hizmet etme düzeylerini yansıtmaktadır. Korelasyon katsayısı şeklinde hesaplanan bu değerlerin anlamlı ve pozitif bir ilişkiyi göstermesi, her bir maddenin ölçeğin genel amacına hizmet ettiği; başka bir ifade ile geçerli ölçek ve maddeler olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Tavşancıl, 2010; Büyüköztürk, 2012; Yeşil, 2010). ADÖ’nin maddeleri üzerinden hesaplanan madde-toplam korelasyonu katsayıları ve anlamlılık düzeyleri, Tablo 4’de özetlenmiştir.

Tablo 4. ADÖ Faktörlerine Göre Maddelerinin Madde-Test Korelasyonu Değerleri

MSF		İİF		MG/EF		ZF	
Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r
1	,759	11	,752	20	,772	27	,801
2	,741	12	,749	21	,753	28	,768
3	,739	13	,728	22	,751	29	,733
4	,730	14	,699	23	,697	30	,689
5	,709	15	,693	24	,643	31	,674
6	,680	16	,683	25	,623	32	,664
7	,661	17	,682	26	,622		
8	,646	18	,670				
9	,588	19	,618				
10	,574						

Turkish Studies

Tablo 4’de madde-test korelasyonu katsayıları ile ilgili olarak MSF’deki maddelerin ,574 ile ,759; İİF’deki maddelerin ,618 ile ,752; MG/EF’deki maddelerin ,622 ile ,772; ZF’deki maddelerin ,664 ile ,801 arasında değerler aldığı ve her bir ilişkinin pozitif ve anlamlı olduğu görülmektedir ($p<,01$). Bu katsayılar o maddelerin geçerlik katsayısı olup ölçeğin bütünü ile tutarlılığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2012). Buna göre ADÖ’nin her bir maddesinin ölçeğin genel amacına yeterince hizmet ettiği; başka bir ifade ile geçerli maddeler olduğu söylenebilir.

Tablo 5. ADÖ Faktörlerine Göre Maddelerinin Düzeltilmiş Madde-Test Korelasyonu Değerleri

MSF		İİF		MG/EF		ZF	
Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r
1	,714	11	,646	20	,707	27	,547
2	,753	12	,660	21	,694	28	,594
3	,668	13	,724	22	,680	29	,536
4	,726	14	,638	23	,551	30	,502
5	,696	15	,703	24	,621	31	,471
6	,691	16	,706	25	,676	32	,410
7	,662	17	,717	26	,606		
8	,662	18	,706				
9	,673	19	,665				
10	,646						

Tablo 5’de görüldüğü gibi ölçekteki her bir maddeye ilişkin madde-test düzeltilmiş korelasyon katsayıları MSF’de ,646 ile ,753; İİF’de ,638 ile ,724; MG/EF’de ,551 ile ,707; ZF’de ise ,410 ile ,594 arasında değerler almıştır. Her bir ilişki anlamlı ve pozitifdir ($p<,001$). Bilindiği üzere düzeltilmiş korelasyon katsayılarının 0,20’den yüksek olması bir maddenin, ilgili faktörün amacına anlamlı düzeyde hizmet edebildiği anlamına gelmektedir (Tavşancıl, 2010; Büyüköztürk, 2012; Balcı Çelik, Vural Batık ve Özcan, 2016). Buna göre ADÖ’nin her bir maddesinin ölçeğin genel amacına yeterince hizmet ettiği; başka bir ifade ile geçerli maddeler olduğu söylenebilir.

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

ADÖ’nün güvenirliliği, iç tutarlılık katsayıları ve kararlılık düzeyleri incelenerek ele alınmıştır.

İç Tutarlılık Düzeyi

Toplam 32 maddeden ve 4 faktörden oluşan ölçeğin faktörlere göre ve bütün olarak güvenirlilik analizi; Cronbach alpha güvenirlilik katsayısı formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Her bir faktöre ve ölçeğin geneline ilişkin güvenirlilik analizi değerleri Tablo 6’da özetlenmiştir:

Tablo 6. ADÖ'nün Geneli Ve Faktörlerine Göre Güvenirlik Analizi Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Faktörler	Madde Sayıları	Cronbach Alpha
Mesleki Standart	10	,942
İnsanlarla İlişkiler	9	,937
Mesleki Gelişim/Eğitim	7	,904
Zafiyet	6	,806
ADÖ (Genel)	32	,933

Tablo 6'da görüldüğü üzere MSF'nin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0,942; İİF'ninki 0,937; MG/EF'ninki 0,904; ZF'ninki ise 0,806'dır. Genel olarak ADÖ'nün Cronbach alpha güvenirlik katsayısı ise 0,933 olarak belirlenmiştir. Cronbach alpha değerinin 0,70 ve üzeri olması, ölçme aracının güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2012). Yukarıda gösterilmiş olan sonuçlar doğrultusunda ADÖ'nün, hem dört faktörü hem de geneli için yeterli güvenirlik düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

Kararlı Ölçüm Yapabilme Özelliği

Değişen koşullara rağmen ADÖ'nün kararlı ölçümler yapabilmesini denetlemek için ölçekteki maddelerin iki farklı zamanda uygulanması ve iki uygulama arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilmektedir. Bu ilişki katsayısına, kararlılık (istikrarlılık) katsayısı adı verilmekte ve ölçeğin, farklı zamanlarda da uygulansa aynı/benzer sonuçlara götürebildiği şeklinde yorumlanarak güvenirlik kanıtı olarak değerlendirilmektedir (Büyüköztürk, 2012; Balcı, 2009). Bu çerçevede, ölçekle beş hafta arayla toplanan veriler üzerinde uygulanan Pearson r korelasyon testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. ADÖ Faktörlerine Göre Maddelerinin Kararlı Ölçüm Yapabilme Düzeyleri

Mesleki Standart	İnsanlarla İlişkiler	Mesleki Gelişim/Eğitim	Zafiyet
Madde No r	Madde No r	Madde No r	Madde No r
1 ,529	11 ,492	20 ,588	27 ,714
2 ,567	12 ,515	21 ,506	28 ,651
3 ,626	13 ,583	22 ,579	29 ,764
4 ,549	14 ,636	23 ,636	30 ,804
5 ,544	15 ,366	24 ,669	31 ,603
6 ,482	16 ,594	25 ,591	32 ,519
7 ,466	17 ,355	26 ,669	
8 ,516	18 ,724		
9 ,624	19 ,528		
10 ,607			

Tablo 7'de görüldüğü üzere, maddelerin kararlılık katsayıları (Pearsons r değerleri) Mesleki Standart Faktörü için 0,466 ile 0,626; İnsanlarla İlişkiler Faktörü için 0,355 ile 0,724; Mesleki Gelişim/Eğitim Faktörü için 0,506 ile 0,669; Zafiyet Faktörü için ise 0,519 ile 0,804 arasında değer aldığı görülmektedir. Ölçeği oluşturan 32 maddenin her biri için korelasyon değerleri (r) $p < ,001$ düzeyinde anlamlıdır. Bu verilerden hareketle ölçekte yer alan her bir maddenin kararlı ölçümler yapabildiği söylenebilir.

Sonuç olarak, ADÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik olduğu konusunda elde edilen değerler dikkate alındığında; 4 faktör altında toplanmış 32 maddeden oluşan ADÖ'nün, esnaf ve sanatkârların Ahilik değerleri düzeyini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Sonuç Ve Öneriler

Bu çalışmada, esnaf ve sanatkârların Ahilik değerlerine sahiplik düzeylerinin belirlenmesinde kullanılacak bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışma grubu, Kırşehir il merkezinde bulunan 280'i kız, 527'si erkek olmak üzere toplam 807 müşteriden oluşmaktadır. "Ahilik Değerleri Ölçeği" (ADÖ), beşli likert tipi bir ölçek olup dört faktör altında toplanan 32 maddeden oluşmaktadır. Faktörlerde yer alan maddelerin her biri; (0) "Kesinlikle katılmıyorum", (1) "Katılmıyorum", (2) "Kısmen katılıyorum", (3) "Katılıyorum", (4) "Kesinlikle katılıyorum" şeklinde derecelendirilmiştir. Müşteriler, beşli likert tipi ölçeğe verdikleri cevaplara karşılık olarak elde edilen puanlar, iki farklı şekilde puanlanıp yorumlanabilmektedir. Bunlardan biri, aritmetik ortalama değerlerinden; ikincisi ise toplam puanlardan yararlanmak şeklinde tanımlanabilir.

Aritmetik Ortalama Değerlerinden Yararlanarak Puanlama Ve Yorumlama

Aritmetik ortalama değerlerinden yararlanarak analiz ve yorumlama yapılmak istenilmesi durumunda her bir madde ya da faktörden elde edilen aritmetik ortalama değerlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Elde edilen aritmetik ortalama değeri anlamlandırılırken sınır değerlerin belirlenmesinde;

$$\text{Aritmetik ortalama değer aralığı} = \frac{\text{Seçenek Aralığı}}{\text{Derece sayısı}} = \frac{4}{5} = 0,80$$

formülü kullanılmalıdır. Ölçeğin geneli ya da her bir faktör açısından elde edilen aritmetik ortalama değerinin beşli derecelemeye (çok kötü, kötü, orta, iyi çok iyi) göre anlamlandırılması durumunda beşli derecelemeye göre aritmetik ortalama değer aralıkları ve anlamları Tablo 8'de sunulmuştur. Bununla birlikte ZF'deki aritmetik ortalama değerleri yorumlanırken bu faktördeki maddelerin anlamca olumsuz içerikli maddelerden oluştuğu göz önüne alınmalıdır.

Toplam Puanlardan Yararlanarak Puanlama Ve Yorumlama

Diğer puanlama usulü ise, ölçekten elde edilen toplam puanların hesaplanmasıdır. Bu puanlama usulünde ölçeğin genelinden tek bir puanın elde edilmesi ve bu puan çerçevesinde yorumlanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, daha ayrıntılı bulgulara ulaşılmasının istenilmesi durumunda bu puanlama her bir faktör açısından da yapılabilmektedir. Bu usul ile hesaplama yapılmak istenmesi durumunda;

$$\text{Toplam Puan} = \sum (\text{Her bir madde puanı})$$

formülü kullanılmalıdır.

Bununla birlikte faktörlerden "Zafiyet Faktörü", olumsuz içerikli maddelerden oluşması nedeniyle ölçeğin geneli için toplam puanın doğru hesaplanabilmesi için, veri girişinde ters kodlama yapılmalıdır. Başka bir ifade ile, ZF'deki maddelerin veri girişleri yapılırken deneğin bu faktördeki her bir maddeye verdiği cevaplar ters kodlanarak kodlanmalıdır. Örneğin "4" rakamı işaretlenmiş

cevap “0”; “3”, “1”; “2”, “2”; “1”, “3” ve “0”, “4” olarak kodlanmalıdır. Böylelikle anlamlandırma ve yorumlamanın daha sağlıklı olacağı belirtilmelidir.

Buna göre, her bir madde için 0-4 puan arasında bir puan alınabilecek olan ve toplamda 32 maddeden oluşan ADÖ’den en yüksek 68 puan alınabilmektedir. Toplam puan üzerinden puan aralığı katsayısı;

$$\text{Puan Aralığı Katsayısı} = \frac{K * 4}{5} = \frac{32 * 4}{5} = \frac{128}{5} = 25,6$$

formülü ile hesaplanabilir. Formülde yer alan “K”, madde sayısını ifade etmektedir. Ölçek 32 maddeden oluşması nedeniyle aralık katsayısı 25,6 olarak belirlenmiş; yapılan derecelendirme ve puan aralığı karşılığı ise Tablo 8’de sunulmuştur. Diğer taraftan, puanlamanın her bir faktör açısından yapılmak istenmesi durumunda faktördeki madde sayısının formüle yerleştirilmesi ve alınabilecek en yüksek puanın derecelendirme sayısı olan 5’e bölünmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede bir hesaplama yapıldığında aritmetik ortalama ya da toplam puan aralıkları açısından esnaf ve sanatkârların Ahilik değerlerine sahiplik düzeylerine (derecelere) ilişkin anlamları Tablo 8’de özetlenmiştir:

Tablo 8. Ahilik Değerleri Ölçeğinin puanlanmasına ve yorumlanmasına temel oluşturacak puan aralıkları ve anlamları

Seçenekler	Puan	Sınır Değerler	Toplam puan	Anlamı
Kesinlikle katılmıyorum	0	0,00 – 0,80	0,00 – 25,6	Çok kötü
Katılmıyorum	1	0,81 – 1,60	25,7 – 51,2	Kötü
Kısmen katılıyorum	2	1,61 – 2,40	51,3 – 76,8	Orta
Katılıyorum	3	2,41 – 3,20	76,9 – 102,4	İyi
Kesinlikle katılıyorum	4	3,21 – 4,00	102,5 – 128,0	Çok iyi

Ölçeğin geçerliği iki farklı yöntemle incelenmiştir. Bunlar (1) açımlayıcı faktör analizi ve (2) madde toplam korelasyonuna dayanarak ölçeğin ayırt edicilik düzeylerinin incelenmesi yöntemleridir.

Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ADÖ, toplam 32 madde ve dört faktörden oluşmaktadır. Madde içerikleri dikkate alınarak adlandırılan faktörlerden; Mesleki Standart Faktörü (10 madde), İnsanlarla İlişkiler Faktörü (9 madde), Mesleki Gelişim/Eğitim Faktörü (7 madde) ve Zafiyet Faktörü (6 madde) olarak belirlenmiştir. Faktörlerdeki maddelerin faktör yükleri, faktörlerin özdeğerleri ve açıklanan varyans oranları, ölçeğin yapı geçerliğine sahip bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır (Gorsuch, 1983; Balcı Çelik, Vural Batık ve Özcan, 2016). Nitekim ölçekte yer alan maddelerin faktör yüklerinin 0,30’dan yüksek olması, genel varyansın ise en az %40’ının açıklanması, davranış bilimleri açısından yeterli görülmektedir (Kline, 1994; Hovardaoğlu, 2000).

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda dört faktörden oluştuğu tespit edilen ölçeğin faktör yapılarının doğrulanması için, birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda; hem birincil hem de ikincil doğrulayıcı faktör analizi sonucunda gözlenen ölçek modeli değerlerinin, kurulan modeli doğruladığı görülmüştür (Kline, 2005; Brown, 2006; Sarışan Tungaç ve Alıcı, 2016).

Turkish Studies

Ölçekte yer alan maddelerin her birinin, ait olduğu faktör ile ölçülmeye çalışılan özellikleri ne düzeyde ölçebildiğini belirlemek üzere veriler üzerinde madde-toplam puanları korelasyon katsayıları ve madde-toplam puanları düzeltilmiş korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Her bir maddeden elde edilen puan ile maddenin ait olduğu faktörden elde edilen puan arasında korelasyonun bulunması, ölçeğin her bir maddesinin, faktörün genel amacına hizmet etme düzeyinin anlaşılması açısından bir ölçüt olarak kullanılmaktadır (Tavşancıl, 2010; Büyüköztürk, 2012; Balcı, 2009). Bu doğrultuda ölçeğin her bir maddesi ile ölçekten alınan toplam puanlar arasındaki korelasyon değerleri 0,461 ile 0,801; düzeltilmiş korelasyon katsayıları ise ,410 ile ,753 arasında değerler almıştır. Her bir ilişki pozitif ve anlamlı düzeydedir ($p < ,001$). Buna göre ölçekte yer alan her bir maddenin, ölçeğin geneli ile ölçülmek istenen özelliği ölçebilme amacına anlamlı düzeyde hizmet ettiği ve her bir maddenin istenilen düzeyde ayırt edici olduğu söylenebilir.

Ölçeğin ölçüt geçerliliğini saptamak amacıyla, ilgili alanyazın taraması yapılmış; içerik ve amaç yönüyle benzer bir ölçek bulunamadığından benzer ölçekler geçerliliği analizi yapılamamıştır.

Güvenirlik analizleri ise iç tutarlılık için Cronbach alpha katsayıları, kararlı ölçümler yapabilme özelliği ise test tekrar test yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeğin geneli için Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0,933 bulunmuştur. Test tekrar test yöntemi ile her bir madde için hesaplanan korelasyonlar ise pozitif ve anlamlı ($p < ,01$) bulunmuştur. Bu durum, Ahilik Değerleri Ölçeğinin güvenilir ölçümler yapabildiğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2012; Gorsuch, 1983).

Sonuç olarak Ahilik Değerleri Ölçeğinin, esnaf ve sanatkârların Ahilik değerleri düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, Ahilik Değerleri Ölçeği; toplam puanlar üzerinden ya da ortalama değerler üzerinden analiz edilip tespitler yapmaya elverişli bir ölçektir. Toplam puan üzerinden analizler yapılmak istenmesi durumunda Zafiyet Faktöründeki maddelerden alınan puanlar, ters kodlanarak elde edilmeli ve genel puana eklenmelidir.

Ayrıca, araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Esnaf ve sanatkârların Ahilik değerlerine sahiplik düzeyini belirlemede kullanılmak üzere geliştirilmiş olan ADÖ (Ahilik Değerleri Ölçeği), farklı illerde çalışan esnaf ve sanatkârların değerlendirilmesi için kullanılabilir.
- ADÖ (Ahilik Değerleri Ölçeği), esnaf ve sanatkârların kendi içlerindeki meslek kollarına göre farklılaşma durumlarının incelenmesi amacıyla yapılabilecek araştırmalarda da kullanılabilir.
- Esnaf ve sanatkârlara yaygın eğitim yoluyla yapılabilecek eğitim çalışmalarında ve eğitim sonundaki sertifikaların verilmesinde belirli bir standart oluşturmak için ADÖ (Ahilik Değerleri Ölçeği), referans kriteri olarak kullanılabilir.
- Diğer taraftan, TC Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından organize edilen Ulusal Ahilik Kutlama Programı çerçevesinde, “Yılın Ahisi” adı altında yapılan tespit ve ödüllendirmelerde, ADÖ’den alacakları puanların kriter olarak kullanılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, V. (2014). Okul Yöneticilerinin Seçme ve Yetiştirme Uygulamalarına Yönelik Öğretmen Ve Yönetici Görüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/2 Winter, p. 89-105, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.6207, ANKARA-TURKEY.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegema Yay.
- Balcı Çelik, S. - Vural Batık, M ve Özcan, K. (2016). “Arkadaşlık İlişkilerinde Kalıp Yargılar Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması / Development of the Sterotypes Scale in Friendship Relationships: A Study of Reliability and Validity, *Turkish Studies –International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 11/19 Fall 2016, p. 133-144, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9753, ANKARA/TURKEY.
- Bayraktar, F. (2006). Ahiliğe Felsefi Bir Bakış., *II. Ahi Evran-I Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (13 Ekim 2006)*. Kırşehir, 83-88.
- Bayram, M. (2011). Ahiliğin Bilimsel Temelleri, *1. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1, 175-185.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory Factor Analysis For Applied Research*. New York: Guilford Press.
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1993). Alternative Ways Of Assessing Model Fit. In K. A. Bollen ve J. S. Long (Eds.), *Testing Structural Equation Models* (Pp. 136–162). Newbury Park, CA: Sage.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling With AMOS*. New York: Routledge.
- Cevizci, A. (1997). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Ekin Yayınları.
- Ceylan, K. (2012). *Ahilik Türk-İslam Medeniyetinde Dünyevi ve Uhrevi Sistem*, Kırşehir: SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık.
- Çağatay, N. (2002). *Ahlakla Sanatın Bütünleştiği Türk Kurumu Ahilik Nedir?* Ankara: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu Yayın No:40.
- Demir, G. (1998). *Türk Kültürü Ahilik*, İstanbul: Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, No:9.
- Doğan, D.M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2005). Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Ahilik, *I. Ahi Evran-I Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (12-13 Ekim 2004)*. Kırşehir: GÜ Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi, 323-335.
- Erdem, R. (2005). Ahilik Sisteminin Yönetmelik Sonuçları –Bugün İçin Alınacak Dersler-, *I. Ahi Evran-I Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (12-13 Ekim 2004)*. Kırşehir: GÜ Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi, 371-379.
- Eroğlu, A. (2008). Faktör Analizi. *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (Editör: S. Kalaycı), Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 321-331.
- Çelik, Ö. – Esmer, B. ve Yılmaz, E. (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Değer Öğretimine Yönelik Algıları / Perceptions of Primary School Teacher Candidates on Teaching Values”, *Turkish*

- Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, Volume 11/19 Fall 2016, p. 229-244, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9995>, ANKARA-TURKEY.
- Gorsuch, R. L. (1983). *Factor Analysis*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güzel, A. (2005). Ahilik Sisteminde Sanat ve Ticaret Ahlakına Kısa Bir Bakış, *I. Ahi Evran-I Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (12-13 Ekim 2004)*. Kırşehir: GÜ Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi, 519-525.
- Hovardaoğlu, S. (2000). *Davranış Bilimleri İçin Araştırma Teknikleri*. Ankara: Ve-Ga Yayınları.
- Jöreskog, K. ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural Equation Modeling With The Simplis Command Language*. USA: Scientific Software International.
- Kolbaşı, A. (2005). Türk Turizmi Açısından Ahilik, *Ahilik Araştırmaları Dergisi (AHAD)*. 1(2), 57-67.
- Köksal, F. (2006). *Ahi Evran ve Ahilik*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Yayınları.
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide To Factor Analysis*. London and New York: Routledge.
- Kline, R. B. (2005). *Principles And Practice Of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press.
- Marşap, A. (2005). Ahi Evran-I Veli ve Evrensel İş Etiğinde Yeni Gelişmeler: Çağdaş İş Yaşamında Etik Yaklaşımlar, *Ahilik Araştırmaları Dergisi (AHAD)*. 1 (2), 69-89.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Basımevi.
- Öztürk, N. (1995). *Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi*, Erişim (25.09.2015): [Http://Ahilik.Net/Wp-Content/Uploads/2010/09/Sosyalguvenlik.Pdf](http://Ahilik.Net/Wp-Content/Uploads/2010/09/Sosyalguvenlik.Pdf).
- Raykov, T. ve Marcoulides, G. A. (2006). *A First Course In Structural Equation Modeling*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Sarışan Tungaç, A. ve Alıcı, D. (2016). Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitimine Yönelik Özyeterlik Algısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması / Self-Efficacy Towards Outdoor Nature Education-Scale (Stone): Validity And Reliability Studies, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-* Volume 11/19 Fall 2016, p. 693-708, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9782>, ANKARA-TURKEY.
- Taşdelen, H (2012). Ahiliğin Güncellenmesi ve Farklı Kapitalizmler 2. *Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1, 41-47.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yeşil, R. (2010). Demokratik Öğretmen Davranış Kararlılığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4, 2665-2692.
- Yeşil, R. ve Aydın, D (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2), 65-84.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Yeşil, R. & Aslander, M. (2017). "Ahilik Değerleri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması / Validity and Reliability Study of the Ahi-Order Morals Scale", *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/4, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11390>, p. 565-584.